

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน Thai Lawyers for Human Rights

109 ซอยสิทธิชน ถนนสุทธิสารวินิจฉัย แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10310/ 109 SoiSittichonSuthisarnwinichai Rd. SamsennokHuaykwang Bangkok 10310Thailand / โทร (Tel) : 096-7893172 หรือ 096-7893173 e-mail : tlhr2014@gmail.com

เผยแพร่ 12 พฤศจิกายน 2557

สถานการณ์ นักโทษทางการเมืองไทยหลังรัฐประหาร

ตุลา 19 – ตุลา 57 สถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง

หากจะกล่าวถึง นักโทษทางการเมือง ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่แปลกใหม่ในสังคมไทยนับจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ที่มีการจับกุมนักศึกษาประชาชนโดยอาศัยเหตุทางการเมืองในข้อหา “ภัยต่อสังคม” สูงถึง 8,000 คน¹ ซึ่งยังไม่รวมถึงการปราบปรามอย่างรุนแรงต่อผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็น “คอมมิวนิสต์” ภายหลังจากเข้าป่า จนถึงปัจจุบันก็ยังมีกรจับกุมผู้เห็นต่างทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งฝ่ายผู้มีอำนาจปกครองของประเทศกล่าวว่าเป็น “ผู้ที่ทำให้บ้านเมืองไม่สงบเรียบร้อย” จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมตัว ตามกฎอัยการศึก²“

หากนับเฉพาะปัจจุบัน (28 ตุลาคม 2557) นับแต่การยึดอำนาจการปกครองประเทศ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และประกาศกฎอัยการศึก ในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ได้มีการควบคุมตัวบุคคลโดยไม่แจ้งข้อกล่าวหา และมีการจับกุมประชาชนโดยเหตุจากปัจจัยทางการเมือง เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏตามตารางที่เห็นนี้

ตาราง 1: จำนวนประชาชนที่ถูกจับและควบคุมตัว ภายหลังรัฐประหาร

จำนวนประชาชนที่ถูกจับและควบคุมตัว	291 คน
จำนวนประชาชนที่ถูกควบคุมตัวโดยไม่แจ้งข้อกล่าวหา และปล่อยตัวแล้ว	229 คน
จำนวนคดีที่ขึ้นสู่ศาลทหาร	69 คดี
จำนวนคดีที่ขึ้นสู่ศาลพลเรือน	33 คดี
จำนวนนักโทษที่ถูกดำเนินคดีด้วยเหตุทางการเมือง	102 คน

โดยนักโทษและผู้ต้องคดีทางการเมืองจำนวน 102คน ถูกดำเนินคดีในข้อหาดังต่อไปนี้

¹ธนาพล อิวสกุล, และชัยวัช ตุลาธน. “การต่อสู้ของจำเลยคดี 6 ตุลา ภายใต้กระบวนการ (อ)ยุติธรรม หลังการรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519”. ฟังเดียวกัน ปีที่ 12 ฉบับที่ 2-3 2557

²ผ.ทพ.ไมเล็ก ‘กฎอัยการศึก’ ซึ่งยังเป็นยันไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน (URL: http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1414665371 เข้าถึงเมื่อ 31 ตุลาคม 2557)

ตาราง 2: จำนวนประชาชนที่ถูกดำเนินคดีทางการเมือง ภายหลังกฎรัฐประหาร

	ข้อหาดูหมิ่น หมิ่นประมาท แสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ (112)	ข้อหาครอบครองอาวุธสงคราม	ข้อหาชุมนุมเกินกว่า 5 คน	ข้อหาไม่ไปรายงานตัว
ถูกควบคุมตัวในเรือนจำ	11 คน	43 คน	-	-
ยกคำร้องขอฝากขัง	1 คน	-	1 คน	1 คน
ได้รับการประกันตัว	2 คน	6 คน	5 คน	6 คน
พิพากษาจำคุกโดยรอลงอาญา	1 คน	-	17 คน	4 คน
พิพากษาจำคุกโดยไม่รอลงอาญา	3 คน	-	-	-
รวม	18 คน	49 คน	23 คน	11 คน

นักโทษการเมืองไทย สถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง

การดำเนินคดีกับนักโทษทางการเมือง ภายใต้อัยการศึก ในปัจจุบันเมื่อเทียบกับ การดำเนินคดีในเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 มีความเหมือนหรือคล้ายกับเหตุการณ์ในปัจจุบันหลายประการ ประกอบด้วย

1. สถานการณ์ การใช้มาตรา 112

เล่นละครเป็นความผิด– หนึ่งในชนวนเหตุทางการเมือง ในเหตุการณ์ 6 ตุลาคือการแสดงละครที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 4 ตุลาคม 2519 เพื่อสื่อถึงเหตุการณ์ฆาตกรรมประชาชนที่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง แต่กลับถูกนำไปสู่การดำเนินคดีหมิ่นประมาทของศรีชทายาท (ม.112) 37 ปีผ่านไป 13 ตุลาคม 2557 กลุ่มนักกิจกรรมทางสังคม ได้จัดแสดงละครเพื่อสะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ถูกนำไปขยายผลสู่การดำเนินคดีดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ (ม.112)

ขังฟรี ความเหมือนที่แตกต่าง– ในคดี 6 ตุลา พนักงานสอบสวนมีอำนาจฝากขังจำเลยได้คราวละ 30 วัน รวมกันไม่เกิน 180 วัน โดยเจ้าหน้าที่รัฐมักอ้างว่า “ยังตรวจสำนวนไม่แล้วเสร็จ” เพื่อขยายระยะเวลาการฝากขังไปเรื่อยๆ

เมื่อเทียบกับปัจจุบัน พนักงานสอบสวนมีอำนาจฝากขังได้ครั้งละ 12 วัน ไม่เกิน 7 ครั้ง รวม 84 วัน และเกือบทุกคดี เจ้าหน้าที่จะขออนุญาตฝากขังจนครบ 84 วันโดยอ้างเหตุ “การสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จ ต้อง

มีการสอบสวนเพิ่มเติม ตรวจสอบประวัติอาชญากรรมของผู้ต้องหา หรือเสนอเรื่องให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ มีคำสั่ง”เพื่อขออนุญาตศาลฝากขัง และศาลมักจะอนุญาต ส่วนการประกันตัว ผู้ต้องหาแทบไม่มีโอกาสในการ ได้รับการประกันตัว ทั้งที่ผู้ต้องหาทั้งหมด **ยังต้องถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่** มีสิทธิเสรีภาพที่จะสามารถต่อสู้คดีได้ อย่างเป็นธรรม

ปรากฏการณ์ 112 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง– แม้ไม่ปรากฏ ปริมาณการใช้มาตรา 112 ในเหตุการณ์ 6 ตุลา แต่ภายหลังการรัฐประหาร 2557 **เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการเร่งรัดการพิจารณาคดี** ตามมาตรา 112 ให้ รวดเร็วยิ่งขึ้น เห็นได้จาก เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ให้สัมภาษณ์ว่าจะลดจำนวนคดี 112 ที่อยู่กับตำรวจตั้งแต่ปี 2551 **ลง 50% ภายในสิ้นปี³** ซึ่งเมื่อพิจารณาเทียบกับคดีที่ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนติดตาม พบว่าจาก **18 คดี มีเพียง 2 คดี** ที่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังรัฐประหารเท่ากับเป็นการเร่งรัดการดำเนินคดีที่เคยค้าง อยู่ในชั้นต่างๆ เป็นจำนวนมากภายหลังการรัฐประหาร

2. สถานที่คุมขัง สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

เรือนจำนักโทษทางการเมือง– เมื่อ 6 ตุลา 19 เจ้าหน้าที่ได้ใช้**เรือนจำตำรวจบางเขน** (ต่อมาเปลี่ยน ชื่อเป็น เรือนจำหลักสี่) เพื่อคุมขังนักโทษทางการเมือง เพื่อดำเนินคดีในข้อหา “การกระทำความผิดอันเป็น คอมมิวนิสต์” และ “หมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์” ซึ่งก่อนจะมีการรัฐประหาร 2557 รัฐบาลได้ประกาศให้ใช้ เรือนจำชั่วคราวหลักสี่อีกครั้งในการคุมขังนักโทษทางการเมือง ในคดีที่เกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมืองในปี 2553⁴

แต่เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2557 ภายหลังการควบคุมอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กรม ราชทัณฑ์ได้ทำการย้ายนักโทษทางการเมืองที่มีอยู่เดิม ไปสู่เรือนจำปกติ อันเป็นการปิดฉากการใช้สถานที่คุม ขังเพื่อนักโทษทางการเมืองทำให้นักโทษคดีทางการเมืองภายหลังรัฐประหาร ถูกคุมขังร่วมกับนักโทษในคดี อื่นๆ โดยส่วนใหญ่อยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ ในแดน 1 แต่ต่อมาเมื่อช่วงเดือนกันยายน ทางเรือนจำได้จำแนก นักโทษทางการเมืองไปยังแดนต่างๆ กัน

ซึ่งเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2557 พลเอก ไพบูลย์ คุ้มฉายา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้ลง นามในคำสั่งคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ 402/2557 ยุบเลิกเรือนจำชั่วคราวหลักสี่ เนื่องจากสำนักงานตำรวจ แห่งชาติจำเป็นต้องใช้พื้นที่ เป็นที่ทำการของตำรวจ และกรมราชทัณฑ์หมดความจำเป็นที่จะต้องใช้เรือนจำ แล้ว จึงให้ยกเลิก **จึงเป็นการสิ้นสุดสถานที่คุมขังสำหรับนักโทษทางการเมือง ในยุครัฐประหาร 2557 อย่าง ลงถาวร⁵**

³“จักรทิพย์” สั่งเคลียร์คดีหมิ่นเบื้องสูงให้เหลือ 50% ภายในสิ้นปีนี้” (URL: <http://entertain.tnews.co.th/content/111055/> เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2557)

⁴วันนี้! คุกการเมือง "เรือนจำชั่วคราวหลักสี่" เริ่มนับหนึ่ง อยากรู้ว่าอยู่ตรงไหนต้องคลิกมาดู(URL: http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1325777953 เข้าถึงเมื่อ 29 ตุลาคม 2557)

⁵ด่วน ! ไพบูลย์ คุ้มฉายา ออกคำสั่ง ยุบเลิกเรือนจำชั่วคราวหลักสี่ แล้ว (URL: http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1415109241 เข้าถึงเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2557)

สิทธิในการเยี่ยมที่ถูกจำกัด– ช่วงเดือนกันยายน กรมราชทัณฑ์ยังได้นำระเบียบการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังมาใช้บังคับ⁶ โดยให้ผู้ที่มิสิทธิเยี่ยมมีเพียงญาติหรือคนใกล้ชิด 10 คนที่ผู้ต้องหาแจ้งชื่อนั้น หากมีการเปลี่ยนแปลงต้องแจ้งล่วงหน้า 30 วัน และในเรือนจำต่างจังหวัดเรือนจำหนึ่ง ได้กำหนดให้ญาติต้องทำบัตรประจำตัวผู้เข้าเยี่ยม ให้เข้าเยี่ยมได้เพียงอาทิตย์ละ 2 ครั้ง

3. ศาลทหาร ยังคงมีอยู่

การใช้ศาลทหารยังเหมือนเดิม– ทั้งในเหตุการณ์ 6 ตุลา และปัจจุบัน การใช้ศาลทหารดำเนินคดีกับพลเรือน -สถานการณ์ยังคงเป็นเช่นเดิมโดยใช้เหตุว่า “เพื่อความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ” ทำให้คดีเกี่ยวกับความมั่นคงทั้งหมด ถูกพิจารณาโดยศาลทหารซึ่งตัดสินเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในศาลชั้นเดียว⁷

แม้ฝ่ายทหารจะอ้างว่า การพิจารณาคดีในศาลทหารเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนและหลักยุติธรรม⁸ แต่ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร บัญญัติในมาตรา 36 และมาตรา 61 กำหนดว่าศาลทหารในเวลาไม่ปกติ เช่น อยู่ระหว่างการประกาศกฎอัยการศึก ห้ามมิให้อุทธรณ์ ฎีกาทำให้บรรดาผู้ต้องหาในคดีทางการเมืองดังกล่าว ถูกพิจารณาและตัดสินโดยศาลชั้นเดียว

กรณีการใช้ศาลทหารดังกล่าว ล้วนแต่เป็นการจำกัดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องมีสิทธิในการได้รับการพิจารณา ทบทวนคำพิพากษาโดยศาลที่สูงกว่า การประกาศเขตอำนาจศาลทหารในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ศาลทหารเป็นเครื่องมือในทางการเมืองมาหลายยุคสมัย ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อสิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมของจำเลย ในคดีทางการเมืองของไทย

4. ภาพรวม นักโทษทางการเมืองภายหลังรัฐประหาร

การติดตามจับกุมดำเนินคดีอย่างต่อเนื่อง– เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2557 เจ้าหน้าที่ทหารได้ติดตามจับกุมประชาชน ในข้อหาฝ่าฝืนประกาศห้ามชุมนุม ภายหลังจากชุมนุมถึง 5 เดือน⁹ นับว่าเป็นความเอาใจจริงเอาใจในการจับกุมประชาชนที่ฝ่ายทหารคิดว่า “เป็นภัยต่อความมั่นคง”

การสอบสวน– การสอบสวนภายใต้กฎอัยการศึกยังคงเป็นปัญหาต่อสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นการให้อำนาจควบคุมตัวโดยไม่มีหมายจับได้ 7 วัน การไม่เปิดเผยสถานที่คุมขัง การปฏิเสธสิทธิในการมีทนายความ การไม่ให้ญาติเข้าเยี่ยม ซึ่งย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงต่อคำกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อประชาชนโดยมิชอบได้ผลกระทบต่อผู้ต้องหาและครอบครัว

⁶ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการเยี่ยมการติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการกรงานเรือนจำ พ.ศ. 2555 ลงวันที่ 9 มีนาคม 2555

⁷อย่างไรก็ดีในสมัย 6 ตุลา มีคดีที่ถูกประกาศให้ขึ้นศาลทหารหลากหลายกว่าในปัจจุบัน เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดต่อชีวิต เป็นต้น (ตามคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2519)

⁸"พล.ท.ปริชา" ใต้ยูเอ็นระบุศาลทหารไทยตัดสินคดีด้านรปห.อย่างยุติธรรม ไม่จำกัดสิทธิมนุษยชน(URL:

http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1409746780 เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2557)

⁹จับหนุ่มเสื้อแดงหลังร่วมงานศพอภิวันท์ ระบุมีภาพชุมนุมด้านรัฐประหาร

(URL:http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1413778981 เข้าถึงเมื่อ 29 ตุลาคม 2557)

จากการที่ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนเข้าพูดคุยกับญาติของผู้ต้องหาพบว่า การถูกดำเนินคดีส่งผลกระทบต่อชีวิตและครอบครัวในหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาที่ญาติหรือบุคคลใกล้ชิดของผู้ต้องหาถูกคุกคามจากเจ้าหน้าที่ทหาร

นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านค่าใช้จ่ายที่ญาติของผู้ต้องหาต้องเดินทางจากต่างจังหวัดมาที่กรุงเทพฯ เพื่อเยี่ยมหรือทำเรื่องขอประกันตัว **ครอบครัวขาดรายได้หลัก** รวมถึงปัญหาด้านการเตรียมหลักทรัพย์ขอประกันตัว ซึ่งบางรายจำเป็นต้องกู้ยืมมา นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านการทำงานที่ผู้ต้องหาหรือญาติถูกนายจ้างเลิกจ้างเพราะขาดงาน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สถานการณ์ทางการเมืองภายหลังการรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519 และรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 มีความคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง แม้เวลาจะล่วงผ่านมากกว่า 30 ปีแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการจับกุม ควบคุมตัวบุคคลที่มีแรงจูงใจทางการเมือง โดยอ้างว่า “เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ” การใช้ศาลทหารเพื่อดำเนินคดีกับพลเรือน การละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ทั้งการไม่ให้สิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา การไม่อนุญาตให้ประกันตัว การยกเว้นสิทธิของประชาชนโดยอาศัยกฎอัยการศึก ซึ่งในเหตุการณ์ **6 ตุลา** สุดท้ายแล้วก็มีการ**นิรโทษกรรม**จำเลยทุกคน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินคดีทางการเมืองเป็นการใช้ข้อกล่าวหาทางอาญาในการคุกคามข่มขู่ผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างในสังคม ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อทั้งกระบวนการยุติธรรม และสุดท้ายแล้วไม่เพียงไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางความคิดในสังคมได้ ยังทำให้ความขัดแย้งมีแนวโน้มจะบานปลายกลายเป็นความรุนแรงมากยิ่งขึ้นไปอีกด้วย

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน จึงขอเสนอแนะต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ยุติการดำเนินคดีและนิรโทษกรรม ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
2. ให้สิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ในคดีอาญาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเมือง
3. แยกสถานที่ควบคุมตัวระหว่างนักโทษทางการเมืองและนักโทษในคดีทั่วไป